

FOLKSKOLANS VÄN

UTGIFVEN AF

FREDRIK LUNDGREN.

SEMINARIADJUNKT.

N:o 5.

3:e årg.

Prenumerationspris:
för 1 år 1: 50; halft år 1 kr.

Stockholm den 3 Mars 1887.

Annonspris:
25 öre för petitråd.

Redaktionens adress: Svartensg. 14.

Formalismen i Stockholms folkskolor.

»Här har icke förekommit någon formalism.»
Aftonbladet.

Då det är vår öfvertygelse, att här erfordras en ny inspektör, en ny organisation af öfverstyrelsen, ett nytt aflöningsystem, en sjelfständigare ställning för förste lärarne, en fullständig omarbetning af lärokurser m. m. samt dertill ett tiotal år, innan Stockholms folkskoleväsen kan hjälpas upp ur den urspårning, hvori det råkat, anse vi det lönlöst att nu ingående yttra oss i detta ämne. Vi tillåta oss därför blott att lyfta på en liten flik af den slöja, som döljer formalismen i nämnda skolor.

* * *

Vi föreställa oss, att vi befinna oss i en skola på landsbygden. Terminen pågår, och inspektören väntas. Församlingens lärare och lärarinnor ha infunnit sig. Skolrådets ordförande likaså. Allas intresse är spändt, ty man har hört, att inspektören under ett besök i Stockholm tagit starkt intryck af det, som han der sett och hört.

Då dagens arbete pågått ett par timmar, träder inspektören in, och sedan han helsat de närvarande och satt sig i ordning i katedern, gifver han läraren på stället följande uppgift: »Tag innanläsning och låt barnen läsa efter första förfaringssättet!» Läraren anstränger sitt minne till det yttersta: han söker påminna sig allt, hvad han under sin skoltid lärde om innanläsningsöfningar,

men han är icke i stånd att erinra sig det der namnet; han söker vidare återkalla i minnet allt, hvad han läst i metodiska arbeten angående innanläsningsöfningar; men det lyckas honom icke att finna, hvad det der namnet betyder. I sin ångest griper han till innanläsning utan föregående utredning af innehållet. Han ropar upp ett barn och låter det läsa. Hans mening är att under timmens lopp visa, huru han plägar handhafva detta slags innanläsning. Men till sin förfäran afbrytes han af inspektörens starka stämman, som lyder: »Han kan inte första förfaringssättet.» Läraren tänker emellertid: »Jag vill göra ännu ett försök», och begynner så läsning med föregående utredning af innehållet, men afbrytes tvärt. Det går inte.

Efter ännu några misslyckade försök å lärarens sida ger inspektören befallning, att innanläsningsöfningen skall upphöra. Han vill höra räkning. Medan läraren låter barnen taga fram sina taflor och ordna sig för räknelektionen, skrifver inspektören något i en bok, och denna hans åtgärd tyckes ha en magisk verkan på läraren; denne förstår, att det rör honom, och att det kan ha afgörande betydelse för hans framtida utkomst. Men snart nog väckes han ur sina funderingar i fråga om anteckningarna i den fruktade boken, då han hör räkneuppgiften, som lyder sålunda: »Tag *klassräkning!*» Det är ju också ett ämne, som för en oinvigd tål att tänka på. »*Klassräkning*», utbrister läraren halfhögt för sig sjelf, »*klassräkning*», i hela mitt lif har jag icke hört det namnet; *klassräkning*, hvad är det för räknesätt, som kallas *klassräkning?*» Emellertid vill

han icke visa sig okunnig, utan gör ett försök. Han tänker nämligen som så: "Klassräkning måste väl ändå vara motsatsen till att räkna med en och en i sender"; han gifver derpå hela klassen en uppgift, och hela klassen begynner ljudeligen multiplicera och addera, hvarjtemte läraren bereder sig att skriva upp räkningen på svarta taflan. Men han binner icke mer än börja, förr än inspektören med barsk stämma afbryter: "Det är ju *samräkning* det der; herrn kan ju inte klassräkning. Nå, tag då *förhörskräkning!*" Ater ett nytt namn och ny förvåning. När läraren hunnit hemta sig från den plötsliga häpenheten, begynner han förhöra några räkneregler, som barnen haft till hemlexa, och ärnar i samband dermed gifva några exempel i afsigt att förvissa sig, att barnen förstått reglerna. Men det är som förgjordt; åter hör han det ödesdigra: "Hm, herrn kan inte förhörskräkning; låt barnen lägga bort taflorna!"

Medan detta sker, finner läraren, att den der farliga boken åter är framme, och åsynen deraf förfelar aldrig sin verkan: kinderna blossa och blekna ömsevis. Visserligen är han ordinarie och har därför en någorlunda säker ställning; men lönetillägget, huru skall det gå med det efter en sådan inspektion? Ur dessa tankar väckes han af en ny uppgift. Denna lyder så: "Låt mig se, huru herrn sköter välskrifningen!" Han drager en suck af lättnad, ty det är två saker, som äro egnade att lugna honom: han har sjelf en ypperlig handstil, och barnen skriva förträffligt. Skrifböckerna tagas fram och skrifningen begynner. "Rätta sittningen!" heter det. Läraren bjuder till. "Den der håller inte armarne rätt!" Läraren går till honom. "Den der håller icke skrifboken rätt! Skrifbokens linier skola luta ungefär 45 grader mot bordskifvans kant." Läraren ger skrifboken det äskade läget. "Rätta handens ställning der!" — "Nej, herrn skall gå på högra sidan." — "Nej, stå icke så der, utan stig fram en smula till!" Läraren börjar, när den ena befallningen aflöser den andra, mer och mer visa böjelse för mekanisk lydnad. Derfor står han, der han står, och väntar på mera. "Tag

greppet!" lyder nästa tillsägelse. Kamraterna der borta på bänken se den olycklige lyfta handen och undra en stund, om han skall gripa den skrifvande gossen i örat eller i kragen, ty så ser det ut. Men nu sjunker handen ned vid sidan och läraren ser i detta ögonblick obeskrifligt bortkommen ut. Då hör han åter den smärtsamma oduglighetsförklaringen, och denna gång lyder hon så: "Han kan inte greppet"; och i det samma stiger inspektören ned från katedern, intager lärarens plats, knyter venstra handens alla fingrar utom långfingret, träder sist nämnda finger under den skrifvande handens fingerspetsar, ty handens fingrar hållas för raka o. s. v. Derpå får läraren försöka, och han får göra om det, tills han med säkerhet kan "taga greppet."

Allt detta har försiggått på mindre än en half timme, och nu är lärarens prof ändadt. Inspektören begynner nu hålla mönsterlektion i räkning på småskolans stadium. Dervid genomgår han, hvad som bör förekomma under andra och tredje terminen af barnets skoltid. Hvardera terminskursen delas i fem öfningar. Det blefve för vidlyftigt att referera hela denna lektion. Derfor anteckna vi blott gången.

Andra kursen.

Talen 10—100.

Andra terminen af första skolåret.

1:a öfningen: talen 10—20 räknas på följande sätt: 10, 11, 12 etc. samt: 20, 19, 18, etc.

2:a öfningen: tiotalen: 10, 20, 30 till och med 100 uppräknas samt sedan baklänges: 100, 90, 80 etc.

3:e öfningen: talen mellan 20 och 100 räknas både framåt och baklänges, således 21, 22, 23 etc. och: 99, 98, 97 etc.

4:e öfningen: talen ökas med 10 upp till 100, således: 11, 21, 31 etc.; sammalunda minskas talen med 10, således: 99, 89, 79 etc.

5:e öfningen: samma åtgärd vidtages med talet 9, således: 9, 18, 27, 36 etc. och: 99, 90, 81, 72 etc.

Tredje kursen.

Talen 100—1000.

Första terminen af andra skolåret.

1:a öfningen: ökas med 100 ända till 1,000, således: 100, 200, 300 etc. och minskas sedan med 100 från 1,000.

2:a öfningen: ökas och minskas med 10 från 100 till 1,000, men på detta sätt: 100, 190, 200, 290, 300, 390, 400 etc. och motsatt väg.

3:e öfningen: ökas och minskas med 1 på följande sätt: 100, 199, 200, 299, 300 etc. och motsatt väg.

4:e öfningen: ökas och minskas med 10 på följande sätt: 105, 115, 125, 135 etc. och: 1,995, 1,985, 1,975 etc.

5:e öfningen: ökas och minskas med 9 samt derefter med 2, 8, 3, 4, 5, 6 och 7.

Efter lektionens slut få barnen gå hem. Öfriga närvarande åter samlas till allmänt sammanträde, der inspektören anmärker den felaktighet i förfaringssättet, som han under inspektionstillfället märkt, samt utvecklar derpå de tre förfaringssätten vid innanläsningsöfningar och de fem förfaringssätten vid räkning i folkskolan, nämligen: klassräkning, samräkning, förhörsräkning, täflingsräkning och skriftlig räkning eller räkning ur räkneböckerna, samt framhåller till sist vigten af väl-skrifningens rätta bedrifvande. Ur detta föredrag anteckna vi följande:

Innanläsning.

1:a förfaringssättet: Alla barnen läsa en mening, och det lägre lexlaget läser om den samma.

2:a förfaringssättet: Ett af de mera försigkomna barnen läser en mening, och alla de öfriga läsa om den samma.

3:e förfaringssättet: De minst försigkomna taga en och en om det lästa.

Räkning.

1. *Klassräkning:* En gosse kallas fram till svarta taflan. Framkommen dit, stöder denne venstra handen mot taflan och fattar kritan med den högra. Läraren uppläser ett tal. Den framkallade gossen skrifer på svarta taflan, de öfriga barnen på sina griffeltaflor. En af gossarne får räkna högt. De öfriga följa med och skriva på sina griffeltaflor. Den framkallade gossen skrifer på svarta taflan. Till sist uppläses resultatet högt af alla.

2. *Samräkning:* Alla räkna högt. Läraren eller en framkallad gosse skrifer på svarta taflan.

3. *Förhörsräkning:* Läraren uppläser ett räknexempel, hvilket barnen räkna ut på sina griffeltaflor. Så snart någon fått färdigt, lägger han bort sin griffel. Derefter räknar läraren ensam eller alla barnen gemensamt högt ut talet. Räkningen tecknas på svarta taflan. Alla, som ha rätt, hålla upp taflorna.

4. *Täflingsräkning:* Man gifver alla barnen ett exempel att räkna ut samt tillsäger dem, att den, som först blir färdig, får komma fram till katedern. Denne bör då erbjuda en liten belöning.

5. *Skriftlig räkning:* Sedan barnen äro någorlunda säkra, få de räkna ur sina böcker, hvar för sig. När de räknat ut de bestämda talen, få de komma fram i ordning för att säga upp. Tre skola ständigt vara framme

och stå på bestämd plats med taflan i höger hand.

Då nu föredraget är slut, förklarar inspektören sammanträdet ändadt och tillkännagifver sin afsigt att inom kort komma till baka för att se, hvad hans föreskrifter haft för verkan. Men just som inspektören ärnar resa sig och gå, ser man en af de närvarande lärarne, en manlig gestalt, stiga upp der borta i salen och begära att få säga några ord, hvilket också tillåtes. Hans ord äro få, men kärnfulla. De lyda så: "Herr inspektör! Jag är eder tacksam för det tydliga sätt, hvarpå ni framlagt edra önsknings. Jag anser det också vara min pligt att efterkomma dessa önsknings. Men tillåt mig att göra en enda anmärkning! Jag skall fatta mig kort. Min öfvertygelse är denna: *Den tiden är nu längesedan förbi, då det var nödigt att klafbinda Sveriges folkskolelärare vid vissa grepp och tempon; med den bildning, en folkskolelärare nu eger, är sådant icke blott onödigt, utan jemväl skadligt, framför allt för hans egen fria utveckling, men äfven för skolans viktigaste uppgift.* Om ni, hr inspektör, gifvit eder en smula ro, skulle det nog hafva visat sig, att min kamrat förstår att undervisa både i innanläsning och räkning, fastän han aldrig hört talas om edra förfaringssätt och grepp." Derpå sätter han sig åter.

Inspektören tager till orda i en något nedstämd ton och yttrar: "Min mening är alldeles icke att klafbinda någon lärare. Herrskapet får begagna hvilka metoder och förfaringssätt som helst; men då får herrskapet också svara för, att resultatet blir godt. Använder herrskapet de förfaringssätt, jag anvisat, då svarar jag för, att resultatet blir godt. Men gerna får herrskapet använda andra förfaringssätt.

Det samma gäller också de frågor, som herrskapet hört mig göra i räkning. Dessa kommer jag att göra vid nästa inspektionstillfälle. Få se, om barnen kunna besvara dem då. Jag har helt nyligen hört en embetsbroder yttra ungefär samma ord. Jag antecknade dem så ordagrant jag kunde. De lydde så: "Jag har under flere år vid inspektionen, i synnerhet i räkning, begagnat samma